

ESSEN, Leo van der, historicus, hoogleraar (Antwerpen 12 december 1883 - Leuven 10 februari 1963).

Studeerde van 1901 af geschiedenis aan de Katholieke Universiteit te Leuven en promoveerde er in 1905 op het proefschrift *Etude critique sur les Vies des Saints mérovingiens de l'ancienne Belgique*. In 1906 werd hij er assistent bij kanunnik Alfred Cauchie, 1910 docent, 1912 buitengewoon hoogleraar, 1919 gewoon hoogleraar, tot zijn emeritaat in 1954. Sedert 1922 fungeerde hij als

tweede secretaris van de universiteitssenaat en van 1930 tot '61 als secretaris-generaal. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verbleef hij aanvankelijk in Oxford, maar daarna trad hij in dienst van de Belgische regering: in 1915 werd hij belast met lezingen en colleges in de Verenigde Staten om er België's goed recht in de oorlog te bepleiten, en in 1916-'18 werkte hij bij de propagandadienst van de Belgische regering in Londen en Le Havre. In 1917 werd hij in Le Havre directeur van het politieke kabinet van de minister van buitenlandse zaken, Charles de Broqueville, tevens regeringshoofd. Na de oorlog trad Van der Essen tijdens de vredesconferentie van Versailles voor de regering op als historisch adviseur. Sedert 1922 was hij lid van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis en sedert 1939 van de nieuwe Koninklijke Vlaamse Academie van België. In 1953 werd hij als jonkheer in de adelstand opgenomen.

Van der Essen is steeds zeer loyaal Belgisch geweest en zelfs belgicistisch, maar tegelijkertijd heeft hij ook een eigen plaats in de V.B. en de Groot-Nederlandse beweging. Van zijn benoeming tot docent te Leuven af gaf hij van 1910 tot '13 elk jaar lessen tijdens de Nederlandsche Vacantielessen, terwijl zijn Nederlandstalige colleges over middeleeuwse geschiedenis van 1911 af het begin vormden van de vernederlandsing van het hoger onderwijs te Leuven en in het Vlaamse land.

Ofschoon hij oorspronkelijk mediëvist was, brachten zijn studiebezoeken aan Italiaanse archieven

(1906-'09) hem op het terrein van de geschiedenis der Nederlanden, meer bepaald die van de 16^e eeuw en van de landvoogdij van Farnese. Sedertdien heeft hij zich blijvend beziggehouden met de geschiedenis van de opstand der Nederlanden tegen Spanje, waardoor hij werd geconfronteerd met het uiteenvallen van de Nederlanden en ontvankelijk werd voor de, ook in de hedendaagse tijd en geschiedschrijving, daarmee samenhangende problematiek.

Toen aan het eind van de Eerste Wereldoorlog, in maart 1918, het Vlaamse vraagstuk opnieuw in de Kroonraad ter sprake werd gebracht en er vooral door koning Albert op maatregelen werd aangedrongen, werd het voorstel van De Broqueville aangenomen en een commissie ingesteld die het probleem zou onderzoeken. Deze commissie, waarvan Van der Essen het voorzitterschap waarnam, vergaderde in de maanden maart-mei zesmaal, maar verdween met de val van De Broqueville op 1 juni 1918, zonder dat er resultaten waren geboekt. Na de oorlog behoorde Van der Essen enige tijd tot de kring van het Comité de politique nationale (P. Nothomb), wat samenging met pro-Belgische belijdenissen en aanvallen op de Frontpartij, die als erfgename van de Duitse bezetter en het activisme werd gebrandmerkt. Op het eind van de oorlog was Van der Essen in Le Havre overigens medebestuurder geweest van het Office de Propagande belge.

In de jaren dertig stond Van der Essen als historicus onmiskenbaar in het Vlaamse en Groot-Nederlandse kamp: hij was medewerker aan de zesdelige *Geschiedenis van Vlaanderen o.l.v. R. van Roosbroeck* (1936-'46), hield een bekend gebleven lezing *De historische gebondenheid der Nederlanden* (1935) en was medestichter van het heel-Nederlandse historisch tijdschrift *Nederlandsche Historiebladen* (1938-'41). Toen op 20 mei 1939 te Brussel de Vereeniging België-Nederland-Luxemburg werd opgericht, werd Van der Essen er de eerste voorzitter van. Bij dit alles ging het evenwel hoofdzakelijk toch om Belgisch-Nederlandse toenadering; veel leden van genoemde Vereeniging behoorden b.v. tot het milieu van het traditioneel Belgisch patriottisme. Na de Tweede Wereldoorlog was Van der Essen lid van de aanvankelijke redactie van het tijdschrift *Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden* (opgericht 1946) en was hij voor de periode van de Opstand medewerker aan een ander coöperatief werk van Noord en Zuid, de *Algemene Geschiedenis der Nederlanden* (deel V, 1952).

WERKEN: voor een volledige lijst van Van der Essens oeuvre zie in *Miscellanea historica in honorem Leonis van der Essen*, 2 dln. (1947), en in de Leuvense *Akademische Bibliografie*, VII (1934-'54); - meer in het bijzonder wezen vermeld: *Short History of Belgium* (1915); - *Pour la Belgique. Contre le séparatisme. Discours prononcé à la manifestation patriotique des étudiants à l'Eden-théâtre à Louvain, le 24 mars 1920* (1920); - *La Belgique dans le royaume des Pays-Bas. 1814-1830* (1923); - *La révolution belge et les origines de notre indépendance. (1830-1839)* (1924); - *Schets eener geschiedenis van België* (1929); - *De historische gebondenheid der Nederlanden* (1935, eerste uitgave, in *De Vlaamsche Beweging, België en de gebondenheid der Nederlanden. Nieuwe Richtlijnen*, door L. van der Essen, Fr. van Cauwelaert, T. Herbert, L. de Lichtervelde, J. van Severen, p. 11-47; 1944, tweede uitgave, in *De Historische gebondenheid der Nederlanden*, door L. van der Essen en G.H. Hoogewerff).

LITERATUUR: J.A. van Houtte, *In Memoriam Prof. Emer. Jhr. L. van der Essen*, in *Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden*, jg. 18, nr. 1 (1963, p. 19-22).

REGINALD DE SCHRYVER